

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันทุกคนทุกอาชีพยอมรับว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ นักเศรษฐศาสตร์ยอมรับว่า การศึกษาเป็นการลงทุนที่ทำให้เกิดประโยชน์เกินค่า นักการปกครองยอมรับว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เพื่อสะดวกต่อการปกครอง นักสังคมศาสตร์และนักวิชาการอื่น ๆ ต่างก็ยอมรับเช่นกันแล้วว่า การศึกษานั้นมีความสำคัญ¹

ในแง่ของการพัฒนานั้น หัวใจของการพัฒนาประเทศคือการพัฒนาทางเศรษฐกิจ² เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศให้มีรายได้ ประชาชาติสูงขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าคนย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก และการศึกษาก็จะช่วยให้คนมีความรู้ ความเฉลียวฉลาด มีทักษะตลอดจนมีความสามารถในการผลิตสูง มีรายได้สูงขึ้น³

¹ ก่อ สวัสดิ์พิพาณิชย์, "หลักการบริหารและวางแผน", ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาฉบับที่ 13, (พระนคร : สำนักงานวางแผนการศึกษา, 2511) หน้า 135

² ทองคุณ หงส์พันธุ์, "บทบาทของหัวหน้าฝ่ายปกครองและสวัสดิการของสถาบันฝึกหัดครู" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513)

³ ธนู แสงศักดิ์, "การลงทุนและการสูญเสียไปลาทางการศึกษา"
ศูนย์ศึกษา 12 (10) : 25 - 31, ต.ค. 2508

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญ และพยายามที่จะพัฒนาอยู่เสมอมา

การศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญของสังคม ในแต่ละสังคมที่มีการคิดค้น พัฒนา เทคโนโลยีใหม่ ๆ เสมอ ซึ่งมีผลสะท้อนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เมื่อการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งก็โดยยึดหลักที่จะจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หรือความต้องการของสังคม

การศึกษาไม่ว่าระดับใดก็ตามจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมนั้น ๆ จึงจำเป็นจะต้องให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ วิชาสังคมศึกษานั้นจะช่วยทำให้เข้าใจสังคม ระบบสังคม กลไกทางสังคมวัฒนธรรม หน้าที่และบทบาทของคนในฐานะสมาชิกในสังคม เพราะวัตถุประสงค์ที่สำคัญของวิชาสังคมศึกษานี้คือ การอบรมให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี มีทักษะในการคิด รู้จักการทำงานร่วมกัน รู้จักตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์⁴

เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันดังได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้นในการเรียนการสอน ครูสังคมศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งจะต้องมุ่งจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้มีทั้งความรู้และความเข้าใจ ความสามารถ ให้มีทักษะในการดำรงชีวิต และมีทัศนคติที่พึงปรารถนาในสังคมประชาธิปไตย เพื่อที่จะให้นักเรียนยืนหยัดอยู่ในสังคมได้

4

Edward A. Krug, The Secondary School Curriculum,

Haper & Brother, N.Y. 1960, p. 300.

การเรียนการสอนสังคมศึกษาได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การเรียนมีประสิทธิภาพ กล่าวคือให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ครูไม่สามารถจะตามไปสอนให้ได้ตลอดชีวิต ครูสังคมศึกษาจึงต้องมีความสามารถอย่างสูงในการสอน และเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดดังที่ Leonard S. Kenworthy⁵ ได้กล่าวไว้ว่า "การได้มีชีวิตเป็นครูสังคมศึกษานั้นวิเศษเหลือล้น เพราะงานของครูสังคมศึกษานั้นเป็นงานที่สำคัญมาก และยังเป็นงานที่ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ เพราะครูสังคมศึกษามีหน้าที่ช่วยเตรียมเยาวชนชายหญิงของชาติให้มีชีวิตอนาคตที่มีประโยชน์และมีคุณค่าแก่สังคมของเขา โดยที่ครูสังคมศึกษาจะเป็นผู้ช่วยให้เยาวชนมีปรัชญาชีวิต ทักษะทางสังคม และแนวคิดที่ถูกต้องและกว้างขวางอันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตในชีวิตของเขาข้างหน้า ซึ่งเท่ากับว่าสังคมได้ให้ความไว้วางใจมอบหมายความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงนี้ให้แก่ครูสังคมศึกษา" จึงนับได้ว่าการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และความสำคัญนั้นนับวันจะทวีมากขึ้น เนื่องด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้เน้นความสำคัญของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานี้ โดยกำหนดวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาบังคับของนักเรียนตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

✓ การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานี้ ในปัจจุบันได้มีผู้คิดค้นวิธีสอนใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ก็โดยมุ่งหวังจะให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนให้มากที่สุด

⁵ Leonard S. Kenworthy "A Guide to Social Studies Teacher in The Secondary Schools". p. 10.

นอกจากการปรับปรุงวิธีสอนใหม่ ๆ แล้ว ยังมี การพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อผลิตสมาชิกที่เข้าใจระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เข้าใจสิทธิและหน้าที่ในขอบเขตของบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่ เนื้อหาบางตอนของวิชาสังคมศึกษานี้ยังมีข้อบกพร่องที่มุ่งไปในลักษณะของการท่องจำ มิได้เป็นการเรียนเพื่อเข้าใจ จึงสมควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

✓ บุคคลผู้ที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนี้ก็คือครู ซึ่งครูนั้นจะมีคุณภาพ ประสิทธิภาพอย่างไรนั้นก็ต้องมุ่งความสนใจไปที่สถาบันฝึกหัดครู ซึ่งมีหลายสถาบัน แต่ที่มีกำลังสำคัญในการผลิตครูในปัจจุบันนี้ก็คือ กรมการฝึกหัดครู ซึ่งประกอบด้วยวิทยาลัยครูต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การฝึกหัดครูเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดระบบการศึกษา เพราะถือว่าหากเรามีวิธีการ และดำเนินการผลิตครูที่ดีมีคุณภาพ เพียงพอกับความต้องการของประเทศแล้ว ย่อมทำให้คุณภาพของการศึกษาของชาติบังเกิดผลดีสืบต่อไปด้วย หากสถาบันฝึกหัดครูผลิตครูที่ไม่มีคุณภาพและไม่เพียงพอต่อความต้องการแล้ว การศึกษาระดับต่าง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะจัดให้ไค้ผลดีเท่าที่ควร ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ของชาติ คืดตามมา

ผู้บริหารในวิทยาลัยครูที่จะช่วยให้การเรียนการสอนสังคมศึกษา บรรลุผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ นอกจากผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หรือ บุคคลอื่นใดแล้ว บุคคลที่สำคัญที่สุดก็คือ หัวหน้าหมวดวิชา หรือหัวหน้าสายวิชาในวิทยาลัยครู เพราะเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้โดยตรง ดร.พนัส. หันนาคินทร์⁷

⁶ กรมการฝึกหัดครู, กระทรวงศึกษาธิการ, การประชุมวิชาการ "การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม" : 3-7 ก.พ. 2518 ณ วิทยาลัยครูลำปาง หน้า 9

⁷ พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน พระนคร : โรงพิมพ์วิชนพาณิช 2512 หน้า 3

ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้ดำเนินการในโรงเรียนว่า

"กิจการใด ๆ ก็ตาม จะดำเนินไปได้ด้วยดี ก็เพราะมีผู้ดำเนินการในกิจการนั้น ๆ ดำเนินไปตามเป้าหมายได้โดยถูกต้องและรวดเร็ว เปรียบเสมือนการเดินเรือก็จะต้องมีบุคคลคอยดูแลให้ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้เรือเคลื่อนที่ไปได้นั้น ได้ทำหน้าที่ของมันให้สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดการเคลื่อนที่ไปตามความต้องการได้ ในการดำเนินกิจการของโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน จำต้องมีบุคคลผู้หนึ่งคอยจัดการดูแลให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินไปโดยพร้อมเพรียงและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เรียบร้อย และประหยัดทั้งกำลังงานและกำลังทรัพย์ แต่ได้ผลเต็มที่ตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้แล้ว"

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ⁸ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปฏิรูปการศึกษาว่า "ครูที่ไม่มีผู้นำที่ดีในโรงเรียน เขาสอนให้เด็กเต็มที่ไม่ได้ จำเป็นต้องมีครูใหญ่ หรือผู้อำนวยการ และหัวหน้าวิชาที่ครูพึ่งพาได้ มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยผู้นำเหมือนสัตว์ต้องการฝูง"

งานในหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาเมื่ออยู่มากมาย มีทั้งงานด้านวิชาการ งานบริหาร งานบริการ งานธุรการ และงานต่าง ๆ เหล่านี้ก็ประกอบด้วยงานย่อย ๆ ละเอียดอีกมากมาย ซึ่งงานต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา เพื่อที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

8

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "มัธยมศึกษาในประเทศไทยศึกษา", อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ จริญญาพันธ์ พุกกะมาน, วัดมกุฏกษัตริยาราม, 2519 หน้า 12

หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในหมวดที่จะทำให้การเรียนการสอนสังคมศึกษาประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลว จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู เพื่อทราบหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ให้การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยลดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์จะศึกษาปัญหาเกี่ยวข้องกับหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับด้านต่าง ๆ ดังนี้.-

1. เพื่อศึกษาบทบาทและงานในหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู
2. เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ และความคิดเห็นในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาทั้งด้านวิชาการและด้านบริหาร
3. เพื่อศึกษาข้อเท็จจริง และปัญหาของอาจารย์สังคมศึกษาในการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา
4. เพื่อหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาและอาจารย์สังคมศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางขอบเขตของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้.-

1. ศึกษาถึงการปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู ที่เปิดสอนนักเรียนและนักศึกษามาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี

2. ศึกษาความคิดเห็น ปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะของอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู

3. ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่ได้จากหัวหน้าหมวดวิชาและอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา โดยจะถือว่าเป็นผู้ทำหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และอาจารย์ในหมวดสังคมศึกษาในปีการศึกษา 2518 เท่านั้น

4. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู จำนวน 29 คน และอาจารย์ในหมวดวิชาสังคมศึกษาของแต่ละวิทยาลัยครู จากวิทยาลัยครูดังกล่าวในข้อ 1 จำนวน 29 แห่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงมาทำการวิเคราะห์ ได้ดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถามที่เกี่ยวกับ "บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา" จากเอกสาร ตำรา หนังสือ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

3. สร้างแบบสอบถามเป็น 2 ชุด ใช้สอบถามหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และอาจารย์ในหมวดวิชาสังคมศึกษา โดยแยกตาม

ลักษณะของแบบสอบถามมีดังนี้.-

ภาคที่ 1. แบบสอบถามเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ทั้งหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และอาจารย์ในหมวดวิชาสังคมศึกษา โดยแยกเป็นช้อย่อย 9 ข้อ

ภาคที่ 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดวิชา แบ่งเป็นงานด้านต่าง ๆ 8 ด้าน โดยแบ่งคำถามออกเป็นตอบ ก. และตอบ ข. และในงานแต่ละด้านมีคำถามแบบ Open-ended

ตอบ ก. เป็นคำถามในแบบ Multiple Choice Questions ใช้เฉพาะผู้ทำหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชา /

ตอบ ข. เป็นคำถามแบบให้ประเมินค่า (Rating Scale) ใช้ถามทั้งผู้ทำหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาและอาจารย์ในหมวดวิชาสังคมศึกษา

4. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา จำนวน 29 คน และอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ของวิทยาลัยครู ทั้ง 29 แห่ง

5. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากรในข้อ 4 เมื่อได้รับข้อมูลกลับมาแล้ว นำมาแจกแจงความถี่ และวิเคราะห์เพื่อตีความคิดเห็นเหล่านั้น โดยคิดเป็นร้อยละ หากค่าเฉลี่ย (Mean) หากค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นตารางและบทความ

คำจำกัดความ

บทบาท หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบและอำนาจสั่งการเกี่ยวกับงานทั้งที่เป็นงานโดยตรงและงานอื่น ๆ อันอาจจะเกิดประโยชน์ต่องานในหน้าที่ของหัวหน้าหมวดวิชาสัง คมศึกษาในวิทยาลัยครู

หัวหน้าหมวดวิชาสัง คมศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหรือผู้ทำหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชาสัง คมในวิทยาลัยครู

อาจารย์ผู้สอนวิชาสัง คมศึกษา หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนวิชาสัง คมศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษาฝึกหัดครู ตามหลักสูตรของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันการฝึกหัดครู ซึ่งผลิตครูตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต

ประโยชน์ของการวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่า การวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ดังนี้.-

1. สถาบันที่เกี่ยวข้องอาจใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง การจัดและเตรียมบุคลากรสายวิชาสัง คมศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารวิทยาลัยครู และหัวหน้าหมวดวิชาสัง คมศึกษาจะนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงาน อันจะช่วยในการทำงานของครูสัง คมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
3. ครู อาจารย์สัง คมศึกษาอาจใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานของตนให้มีประสิทธิภาพ
4. ผู้สนใจอาจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป